

CZU 343.14:342.9

ADMINISTRAREA PROBELOR ÎN PROCESUL CONTRAVENȚIONAL – ELEMENT-CHEIE DE ASIGURARE A DREPTURILOR PĂRȚILOR

Igor TROFIMOV,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
șef al Catedrei „Drept privat” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI
ORCID: 0009-0009-1075-5224*

Valentin POPESCU,

*doctorand,
ORCID: 0009-0002-9185-4193*

Rezumat

Dezvoltarea științei tehnice produce ca efect necesitatea ca și științele sociale să „grăbească” procesul de acomodare.

Percepția progresului nu totdeauna trebuie să ne creeze ideea de simplitate. Trebuie să înțelegem că odată cu dezvoltarea tehnicii, evoluează și posibilitățile omului de a diversifica actele sale, iar prin acestea – și actele de natură ilicită.

Deși suntem într-o permanentă ascensiune a tehnologiilor, inclusiv a celor informaționale, acest lucru nu a generat eliminarea unor cerințe logice și necesare pentru procesul de documentare și judecare a faptelor delictuale.

Chiar dacă de o perioadă îndelungată de timp noi ne punem scopul ca procedura contravențională să devină mai simplă, atât timp cât nu-i schimbăm esența problemă va rămâne una persistentă și în mare parte nerealizabilă.

Considerăm că abordarea oricărui segment de probleme, care să aibă tangență cu asigurarea drepturilor părților în procesul contravențional, reprezintă un efort îndreptățit în crearea unei conștiințe de drept și de asigurare a percepției generale de legalitate.

În această lucrare autorii realizează un studiu privind identificarea problematicii legate cu procesul de administrare a probelor în procesul contravențional, identificarea criteriilor care determină cadrul juridic aplicabil procesului de administrare a probelor, dar și identificarea unor probleme fundamentale existente în sistemul instanțelor de judecată și a autorităților de constatare, examinare și adoptare a deciziilor pe cazurile contravenționale în ce privește procesul de administrare a probelor.

Cuvintele-cheie: proces contravențional, probe, administrarea probelor, drepturile părților, procedură contravențională, drept contravențional.

Summary

The development of technical science produces as an effect the necessity for the social sciences to „speed up” the process of accommodation.

The perception of progress does not always have to create the idea of simplicity. We need to understand that with the development of technology also comes the development of the possibilities for human beings to diversify their acts, and with them - their illicit acts.

Although we are experiencing a constant rise in technology, including information technology, this has not, however, led to the elimination of logical and necessary requirements for the process of documenting and judging criminal acts.

Although for a long time we have been aiming to reduce the complexity of the contravention procedure, as long as we have not changed its essence, the problem will remain persistent and largely unworkable.

For these and other reasons, we believe that addressing any segment of issues that has a bearing on securing the rights of the parties in the contravention process is a justified effort in creating a consciousness of law and ensuring the general perception of legality.

Consequently, in this paper the authors investigate the identification of issues related to the evidence process in the contravention process, the identification of criteria that determine the legal framework applicable to the evidence process, as well as the identification of some fundamental problems existing in the system of courts and the authorities for finding, examining and adopting decisions on contravention cases with regard to the evidence process.

Keywords: contravention proceedings, evidence, administration of evidence, the rights of the participants, contravention procedure, contravention law.

Este adevărat faptul că într-un proces, fie el contravențional, fie penal sau civil, părțile sunt interesate să-și atingă scopul, chestiune care în mare parte o face anume prin prezentarea probelor care să confirme pretențiile sale. Însăși prezentarea probelor reprezintă o componentă a procesului de administrare a probelor.

Este de menționat că oricare calitate nu ar avea partea, aceasta oricum este interesată ca instanța de judecată, sau după caz altă autoritate competentă în acest sens, să aprecieze valabilitatea și efectul probei pe care această parte o invocă, iar, în același timp, proba părții adverse să fie refutată. În mare parte realizarea acestui fapt depinde de corectitudinea și condițiile realizării procesului de administrare a probelor.

Este de menționat că în cadrul procesului contravențional, în comparație cu procesul penal și cu cel civil, chestiunea legată de administrarea probelor, din punct de vedere al practicii contravenționale exercitată de autoritățile competente să examineze cauzele contravenționale, dar și să adopte

decizii, cum e și în cazul instanțelor de judecată, este privită mult mai „lejer”. Am putea chiar să ne permitem să spunem că problema condițiilor și procesului de administrare a probelor în procesul contravențional este una foarte arzătoare, or autoritățile competente să examineze cauzele contravenționale, dar și să adopte decizii, cum e și în cazul instanțelor de judecată, tratează aceste chestiuni destul de superficial.

Având în vedere faptul că așa cum și infracțiunea, contravenția este supusă sancțiunii într-o anumită procedură, recunoașterea procesului contravențional ca fiind un compartiment aparte al dreptului sau o ramură distinctă de drept, așa cum este și dreptul procesual penal, și dreptul procesual civil, reprezintă, considerăm noi, doar o problemă a timpului. Aceasta se cere a face chiar dacă majoritatea autorilor autohtoni consideră procedura contravențională drept element inseparabil al dreptului contravențional [4, p.178-179].

Colectarea și administrarea probelor reprezintă activitatea de identificare a acelor mijloace materiale și nemateriale care au relevanță asupra tuturor laturilor cauzei contravenționale [3, p.168]. Prin urmare, oricare ar fi natura procesului, chestiunea legată cu adoptarea deciziei pe caz este inseparabil legat cu aprecierea probelor administrate în proces.

Utilitatea corectă în privința procedurii de examinare a contravențiilor ar fi procedura contravențională, aceasta emanând întinderea aplicării normelor procedurale cu referire doar la contravenții [7, p.82].

Astfel, vom conchide că chiar dacă vorbim despre un proces, care potrivit naturii sale este mai simplificat, oricum trebuie să ținem cont de faptul că deciziile în cadrul acestui proces trebuie să fie fundamentate pe probe. Aceste probe trebuie să fie pertinente. Pertinența lor rezidă și din faptul că ele „emană” credibilitate. Credibilitatea, însă, se datorează anume corectitudinii culegerii probelor. Corectitudinea rezidă din respectarea regulilor și condițiilor de administrare a probelor, dar și de respectarea condițiilor de ridicare a probelor.

În așa fel, trebuie să constatăm că respectarea procesului de administrare a probelor reprezintă o condiție inerentă asigurării drepturilor tuturor părților în procesul contravențional.

Având în vedere că chestiunea de asigurare a dreptului părții la un proces echitabil se realizează și prin asigurarea corectitudinii administrării probelor, trebuie să reținem că, în procesul contravențional, anume această chestiune este foarte discutabilă.

Așa cum am menționat mai sus, fiecare parte în procesul contravențional urmărește un anumit scop. Victima își propune ca făptuitorul să fie atras la răspunderea contravențională, iar persoana în privința căreia este

pornit procesul contravențional, de regulă este interesată să evite atragerea la răspundere, fie în virtutea faptului că nu a comis fapta, fie că nu dorește să suporte consecințele răspunderii contravenționale.

Oricum, victima și persoana în privința căreia s-a pornit procesul contravențional, în proces sunt părți opozante. Din acest considerent este firesc ca părțile opozante să urmărească drept scop administrarea probelor în interesul său propriu, dar și să intervină în vederea înlăturării capacității probatorii a părții adverse.

De aici, părțile, fie că este victimă, fie că este persoană în privința căreia s-a pornit procesul contravențional, au obligația de a manifesta diligența în ce privește respectarea regulilor de conservare și de prezentare a probelor către autoritatea competentă să examineze cauza.

În același timp, atribuțiile de administrare și de prezentare a probelor sunt proprii nu doar părților în proces. Și autoritatea, care constată, examinează și adoptă decizii pe caz în procesul contravențional, este în posibilitate de a administra și de a evalua probe.

Însă dacă părțile sunt îndreptățite să intervină în vederea administrării doar a probelor care le îndreptățesc poziția procesuală, atunci în ce privește autoritatea care constată, examinează și adoptă decizii pe caz în procesul contravențional, o astfel de abordare nu este valabilă.

Potrivit prevederilor Codului contravențional, autoritatea care constată, examinează și adoptă decizii pe caz în procesul contravențional este obligată să asigure imparțialitatea [2, art.381] și nu poate insista asupra administrării doar a probelor care susțin învinuirea. În acest sens, deși în mod prezumtiv autoritatea care constată, examinează și adoptă decizii pe caz în procesul contravențional face parte din partea acuzării în procesul contravențional, oricum nu poate să se limiteze doar la categoriile de acte de administrare a probelor [5, p.169] care susțin învinuirea.

Autoritatea care constată, examinează și adoptă decizii pe caz în procesul contravențional este obligată să administreze absolut toate categoriile de probe, care deopotrivă sunt în susținerea învinuirii făptuitorului, ca și pe cele care vin să infirme vinovăția și fapta contravențională.

Toate aceste rezultă și din faptul că autoritatea care constată, examinează și adoptă decizii pe caz în procesul contravențional este obligată întâi de toate să examineze dacă este îndreptățită pornirea procedurii contravenționale. Ulterior, doar dacă se constată cu certitudine prezența faptei contravenționale, identificăm necesitatea de a administra probele necesare în vederea confirmării sau infirmării vinovăției persoanei.

Vizând chestiunea apărării drepturilor părților în procesul contravențional la realizarea actelor de administrare a probelor în procesul contraven-

țional, acestea trebuie realizate în anumite condiții și în anumită procedură.

Deși, în linii mari, și Codul contravențional, și Codul de procedură penală indică modul și condițiile de administrare a probelor în procesul contravențional, este necesar de a puncta câteva chestiuni imperative.

Prima din ele privește incorporarea în aceeași persoană a calității de autoritate care adoptă decizii pe caz în procesul contravențional cu calitatea de autoritate care constată și autoritate care examinează cazul contravențional. În situația în care agentul constatator și constată, și examinează, dar și adoptă decizia asupra cazului contravențional, trebuie să înțelegem că el nu poate păstra limita de imparțialitate. Odată ce agentul constatator este nevoit să inițieze un proces contravențional, atunci tot el se va gândi să identifice toate posibilitățile de a îndreptăți inițierea unui astfel de proces. Agentul constatator de regulă se abține să administreze probele în defavoarea învinuirii sau care ar putea avea ca efect defavorizarea poziției învinuirii.

În practica contravențională a Republicii Moldova sunt cunoscute practicile de neadministrare a probei de audiere a persoanei în privința căreia s-a pornit procesul contravențional. De cele mai dese ori, procesul-verbal cu privire la contravenția rutieră legată de constatarea depășirii vitezei de deplasare este însoțit de documentul confirmativ al constatării depășirii de viteză – extrasul sau informația din aparatul de fixat viteza de deplasare a autovehiculului. În foarte rare cazuri, procesele-verbale de constatare a contravențiilor sunt însoțite de acte confirmative ale circumstanțelor cazului sau de alte dovezi materiale, chiar dacă ele există de facto și ar fi fost corect să se regăsească la materialele cazului contravențional.

În același timp, chiar și acele acte (documente sau alte obiecte materiale) administrate ca probe nu sunt administrate în ordinea și condițiile prevăzute de lege. Astfel, deși Codul contravențional și Codul de procedură penală stabilesc că ridicarea unei probe materiale este confirmată prin întocmirea procesului-verbal cu privire la ridicarea acesteia, în practica contravențională extrem de rare sunt cazurile în care ridicarea probelor, cum ar fi înscrisuri, înregistrări video, audio și de altă natură, de la părți, sau de al alte persoane, fără ca aceasta să se producă forțat, se face potrivit procedurii prin întocmirea procesului-verbal de ridicare. În același sens, în procedura contravențională agentul constatator nu efectuează examinarea probei cu întocmirea unui proces-verbal și nu întocmește un act decizional prin care să fie recunoscut bunul ridicat drept corp delict sau probă pe dosar.

În general, percepția generală a agenților constatatori, cu regret, este că procedura contravențională poartă un caracter simplificat, ceea ce permite a nu realiza toate actele necesare confirmării validității probei.

Anume din aceste considerente agenții constatatori nu purced la rea-

lizarea formalităților legate de întocmirea procesului de documentare a ridicării documentelor și bunurilor în calitate de probe, precum și descrierea și recunoașterea lor drept probe în cauza contravențională concretă. De altfel, același agentul constator, efectuând ridicarea unor anumite documente sau bunuri, poate considera că un anumit bun sau document nu poate avea atribuție la cauza contravențională examinată și prin urmare o va declara nepertinentă cazului și nu o va recunoaște ca probă la cauza contravențională. Însă această decizie urmează a fi reflectată într-un act procesual separat. Cu certitudine, în procesele contravenționale instrumentate de către agenții constatori nu se regăsesc astfel de acte procesuale.

Nu doar agenții constator „trec cu vederea” astfel de chestiuni, dar și în cadrul examinării cauzelor contravenționale toate neajunsurile menționate mai sus își găsesc confirmarea. Majoritatea completelor de judecată percep procedura contravențională drept o procedură simplificată, la care nu este necesar de a respecta regulile cu privire la administrarea probelor.

De faptul dacă se administrează o probă este condiționată corecta calificare a cazului contravențional, dar și corecta aplicare a normei de drept contravențional.

Pentru exemplu, am putea aduce cazul contravențional pe marginea comiterii contravenției prevăzute de articolul 242 Cod contravențional, examinat în instanța de judecată în ordinea articolului 448 Cod contravențional [2].

În cadrul examinării contestației, instanța de judecată a constatat că agentul constator, prezentându-se la locul producerii accidentului rutier, a efectuat cercetarea la fața locului, iar ulterior, în incinta inspectoratului de poliție, a audiat șoferii care conduceau unitățile de transport implicate în accident. Însă audierea participanților la accident agentul constator a realizat-o imediat, stabilind pentru unul din participanți calitatea de persoană în privința căreia s-a pornit procesul contravențional, iar celui de-al doilea conducător auto i-a atribuit calitatea de martor, or acesta a invocat faptul că nu este proprietarul autoturismului, nu consideră că a avut de suportat daune materiale și că nu a avut de suportat leziuni corporale. Procesul de audiere a avut loc imediat ulterior procesului de cercetare la fața locului. În intermediul de timp de la momentul cercetării la fața locului și până la audiere, agentul constator nu a administrat nicio altă probă.

Mai mult decât atât, imediat după finalizarea procesului de audiere a participanților la accident, agentul constator a întocmit procesul-verbal cu privire la contravenție pe numele celui care a fost audiat în calitate de persoană în privința căreia s-a pornit procesul contravențional. Urmare a examinării acestor circumstanțe, instanța ce a examinat contestația a constatat că pentru ca agentul constator să califice în baza articolului 242 al

Codului contravențional fapta persoanei în privința căreia a fost pornit procesul contravențional, acesta urma să identifice dacă există vreun prejudiciu ca urmare a încălcării regulii de circulație rutieră. De remarcat că prezența prejudiciului material sau a leziunilor corporale neînsemnate reprezintă condiție inerentă pentru încadrarea faptei în prevederile articolului 242 Cod contravențional. Or, dacă proprietarul sau o altă persoană este îndreptățită de a invoca existența unui prejudiciu, atunci fapta contravențională nu poate fi încadrată în prevederile articolului 242 Cod contravențional.

În așa fel, la speța examinată, agentul constatator, audiind conducătorul vehiculului care nu a încălcat nicio regulă de circulație rutieră, a constatat că acesta nu invocă pretenții de ordin material, dar și nici traume. Chiar dacă agentul constatator în cadrul procesului de cercetare la fața locului a constatat deteriorarea unităților de transport, oricum o astfel de deteriorare, din punct de vedere juridic, nu poate fi apreciată drept prejudiciu atâta timp cât nu era invocată. Astfel, agentul constatator urma să nu grăbească procesul de întocmire a procesului-verbal cu privire la contravenție și de adoptare a deciziei asupra cazului, înainte ca să audieze proprietarul autoturismului al cărui conducător auto nu se făcea vinovat de comiterea regulilor de circulație rutieră.

Într-o mare măsură, reglementările Codului de procedură penală sunt aplicate în procedura contravențională. Aceasta se fundamentează pe practica CEDO, dar și pe faptul că însuși Codul contravențional stabilește norme, care indică în mod expres despre aplicabilitatea normelor Codului de procedură penală în procedura contravențională. Ne referim la prevederile articolului 425 al Codului contravențional, care stabilește că procesului contravențional se aplică în mod corespunzător cu prevederile Codului de procedură penală cu privire la mijloacele de probă și la procedeele probatorii, cu excepțiile prevăzute de prezentul cod. Drept urmare, remarcăm faptul că dreptul procesual penal și dreptul procesual contravențional reprezintă două ramuri înrudite prin scopurile, metodele, dar și în mare măsură prin procedeele aplicate în vederea realizării scopurilor acestor domenii [8, p.171].

Din cele relatate, urmează a conchide faptul că simplitatea procesului contravențional nu trebuie să rezulte din faptul că agentul constatator sau instanța de judecată să omită elementele procedurii de administrare a probelor, doar prezumându-le, ci urmează a fi apreciat faptul că cazul contravențional nu reprezintă o complexitate de cercetări. Până la urmă, trebuie să reținem că contravenția reprezintă o faptă penală, care trebuie tratată ca pe o mini infracțiune [5, p.16].

Cu titlu de concluzie urmează a releva următoarele:

1) Asigurarea unui proces corect de administrare a probelor reprezintă un factor determinant în asigurarea drepturilor procesuale ale părților în

procesul contravențional.

2) Odată ce contravenția reprezintă o faptă penală, atunci și administrării probelor în procesul contravențional urmează a aplica toate regulile, dar și rigorile valabile prevăzute nu doar în Codul contravențional, dar și în Codul de procedură penală.

3) Practica existentă în ce privește realizarea administrării probelor în procesul contravențional este una deosebit de defectuoasă, fapt care impune intervenția la diferite nivele în ce privește impunerea respectării condițiilor de corectă administrare a probelor.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Codul de procedură penală nr. 122 din 14.03.2003. Publicat: 05.11.2013 în Monitorul Oficial Nr. 248-251. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=140292&lang=ro#.

2. Codul contravențional nr. 218 din 24.10.2008. Publicat: 17.03.2017 în Monitorul Oficial Nr. 78-84. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=136060&lang=ro#.

3. Dongoroz Vintilă, ș.a. *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român*, București, 2003. (432 p.).

4. Furdui Sergiu, *Dreptul contravențional*, Editura Cartier Juridic, Chișinău, 2005. (248 p.).

5. Trofimov Igor, Crețu Andrian, *Drept procesual contravențional*, Ed. „Cartea Militară”, Chișinău, 2017.

6. Trofimov Igor, Crețu Andrian, *Perspectiva identificării dreptului procesual-contravențional ca ramură distinctă a dreptului*. În: Volumul Conferinței științifico-practice internaționale cu genericul: „Criminalitatea în spațiul Uniunii Europene și al Comunității Statelor Independente: evoluție, tendințe, probleme de prevenire și combatere”, 12-13 iunie 2012. pp.163-167. Disponibil: http://dspace.academy.police.md/xmlui/bitstream/handle/123456789/398/7.%202012_12-13%20iunie_criminal_spatiu_EU_si_CSI%20163-167.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

7. Trofimov Igor, Crețu Andrian, *Fundamentarea dreptului procesual contravențional*. În: *Analele Științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*, nr.2/2018, pp. 79-85. Disponibil: http://dspace.academy.police.md/xmlui/bitstream/handle/123456789/169/Anale_st_2018_nr_2_79-85.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

8. Crețu Andrian, *Conceptul fundamentării dreptului procesual contravențional*. În: *Revista științifică internațională „Supremația Dreptului”* № 4, 2019. Pp.166-185. Disponibil: https://uspee.md/wp-content/uploads/2020/12/SD-nr.-4_2019.pdf.